

Το Πρωτοπόρο Έργο του Δημήτρη Μπάτση και ο Παρών Τόμος Μελετών

Ομιλία στην παρουσίαση του συλλογικού τόμου: «Μελέτες στο Έργο του Δημήτρη Μπάτση: Η Βαρεία Βιομηχανία στην Ελλάδα», η οποία έλαβε χώρα στο Λαζαράκειο Δημοτικό Μέγαρο Αμαλιάδας, 12.10.2018, και διοργανώθηκε από την Παπαχριστοπούλειο Βιβλιοθήκη Αμαλιάδας και τις Εκδόσεις Τζιόλα.

Θεόδωρος Μαριόλης
Καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο, και πρόεδρος του Ινστιτούτου Κοινωνικών Ερευνών Δημήτρη Μπάτση

Αγαπητές Φίλες και Φίλοι,

Ευχαριστώ θερμά όλους όσοι συνέλαβαν στην υλοποίηση της παρούσης εκδήλωσης, στη γενέτειρα του Νίκου Μπελογιάννη, και εσάς που βρίσκεστε σήμερα εδώ.

Πρέπει να τονιστεί εξ αρχής ότι το βιβλίο του Δημήτρη Μπάτση: «Η Βαρεία Βιομηχανία στην Ελλάδα» (Φθινόπωρο 1947) αποτελεί έργο βαθείας και μακράς πνοής.

Ειδικά για τα ελληνικά δεδομένα, είναι έργο μοναδικό και εξαιρετικά δύσκολο στη μελέτη του, ακριβώς επειδή προαπαιτεί πολύπλευρη γνώση. Δηλαδή, γνώση της Θεωρητικής και Εφαρμοσμένης Οικονομικής, του Ιστορικού-Διαλεκτικού Υλισμού, και των Πολυτεχνικών Επιστημών.

Εκφράζει μία ζοφερή πραγματικότητα το γεγονός ότι, στη βιβλιογραφία, εύκολα εντοπίζονται διάφορες, αμφιλεγόμενες και αναπόδεικτες αφηγήσεις για τον συγγραφέα, τη ζωή, το θάνατο και τους συντρόφους του, ενώ πολύ δύσκολα εντοπίζονται αναλύσεις του ίδιου του έργου.

Και ας μην μιλήσουμε για δημιουργικές εφαρμογές, εμπλουτισμούς και αναπτύξεις, υπό το φως των νεότερων επιστημονικών και, γενικότερα, κοινωνικο-πολιτικών δεδομένων. Άραγε, γιατί;

Μήπως, Φίλες και Φίλοι, εκείνο το λαμπρό υπόδειγμα του ελληνοκεντρικού και – σχετικά – αυτόφωτου Ιστορικού-Διαλεκτικού Υλισμού, του οποίου οι Κώστας Βάρναλης, Χαράλαμπος Θεοδωρίδης, Γιάννης Ιμβριώτης, Νίκος Κιτσίκης, Σεραφείμ Μάξιμος, Δημήτρης Μπάτσης ήταν από τους βασικούς εργάτες, δεν είχε «φυσικούς» κληρονόμους; Είχε και έχει. Αλλά, όπως όλοι γνωρίζουμε, όχι σπάνια οι καλότυχοι κληρονόμοι αποδεικνύονται αγνώμονες και λογόκοποι.

Ποια είναι τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του έργου του Μπάτση; Είναι τα ακόλουθα δύο:

1. Πρόκειται για συνεκτικό Πρόγραμμα εμβάθυνσης, ανάπτυξης, εξειδίκευσης και εμπνευσμένης εφαρμογής της μαρξιστικής Πολιτικής Οικονομίας, Οικονομικής Πολιτικής και Τεχνολογικής Οικονομικής στην περίπτωση της μεταπολεμικής Ελλάδας.
2. Αυτό το Πρόγραμμα δεν εκκινεί από αφηρημένες προθέσεις ή ιδέες, ακόμα και από εκείνες περί σοσιαλισμού ή κομμουνισμού, αλλά από τις συγκεκριμένες αντιθέσεις της υλικής αναπαραγωγής του συγκεκριμένου κοινωνικο-οικονομικού συστήματος, δηλαδή της μεταπολεμικής Ελλάδας. Με μία λέξη, αποτελεί συνεπέστατη εφαρμογή της ακλόνητης υπόδειξης του Lenin: «Συγκεκριμένη ανάλυση της συγκεκριμένης κατάστασης».

Σε ό,τι ακολουθεί θα αναφερθώ, κατά σειρά, σε τρία θέματα:

- I. Στις άμεσα βασικές καταβολές του έργου του Μπάτση, διότι αυτό το έργο μοιάζει με «κεραυνό εν αιθρία».
- II. Στον πρωτοποριακό χαρακτήρα του έργου.
- III. Στον παρόντα συλλογικό τόμο μελετών στο έργο του Μπάτση: Ιστορικό, Περιεχόμενα, και Επεκτάσεις.

I. Οι Καταβολές του Έργου

Η μέχρι τώρα έρευνα με έχει οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι οι άμεσα βασικές καταβολές του έργου έχουν, κατά χρονολογική σειρά, ως εξής:

1. Το πρώτο άρθρο που δημοσιεύει ο Νίκος Ζαχαριάδης μετά την επιστροφή του (29 Μαΐου 1945) στην Ελλάδα: «Μόνο μία Λαϊκή Δημοκρατία με την υποστήριξη του λαού θα λύσει τα κοινωνικά, οικονομικά και εθνικά προβλήματα», *Ριζοσπάστης*, 31 Μαΐου 1945.
2. Η Εισήγηση του Ζαχαριάδη στη 12η Ολομέλεια της Κ.Ε. του ΚΚΕ (25 Ιουνίου 1945).
3. Η Εισήγηση με τίτλο: «Η Σημερινή Κατάσταση στην Ελλάδα και τα Προβλήματα της Λαϊκής Δημοκρατίας» και ο «Τελικός Λόγος» του ίδιου στο 7ο Συνέδριο του ΚΚΕ (2 και 4 Οκτωβρίου 1945).
4. Το ιδιαίτερης σημασίας άρθρο του Νίκου Κιτσίκη: «Οι δυνατότητες της βαρειάς βιομηχανίας», *Ανταίος*, Αριθ. 13-14, 31 Ιανουαρίου 1946.

Το πλέον χαρακτηριστικό και πλήρες δείγμα βρίσκεται στην ενότητα με τίτλο: «Τα Προβλήματα της Λαϊκής Δημοκρατίας», η οποία περιέχεται στην εισήγηση του Ζαχαριάδη στο 7ο Συνέδριο του ΚΚΕ. Αξίζει να σταθούμε σε αυτήν, παραθέτοντας ορισμένα αποσπάσματα:

«Ο Πολιτικός Συνασπισμός των Κομμάτων του ΕΑΜ έχει καταρτίσει, ύστερα από συζήτηση και επεξεργασία, το πρόγραμμά του. Το πρόγραμμα αυτό αγκαλιάζει, στις βασικές κατευθυντήριες γραμμές του, όλο το πρόβλημα του αστικοδημοκρατικού μετασχηματισμού της χώρας μας. Μα δεν σταματά αυτού. Καθορίζει και ορισμένα μέτρα που προκαθορίζουν κιόλας τον παραπέρα δρόμο, την παραπέρα πορεία, την ανέλιξη της Λαϊκής Δημοκρατίας στη σοσιαλιστική. Τα μέτρα αυτά είναι: η εθνικοποίηση της πίστης, των μεγάλων μεταφορών, των βασικών βιομηχανιών, που έχουν πρωταρχική εθνική σημασία. Και τα μέτρα αυτά ανταποκρίνονται στις τωρινές τις άμεσες ανάγκες της εθνικής μας οικονομίας, αποβλέπουν στο να δημιουργήσουν το στέρεο και ακλόνητο βάθρο της εθνικής μας δύναμης και ανεξαρτησίας. [...] Και οικονομική ανεξαρτησία θα πει βαρεία βιομηχανία. Δηλαδή μεταλλουργία, χημική βιομηχανία, μηχανουργία. [...] Το ξένο κεφάλαιο δεν έχει κανένα συμφέρο να φκιάσουμε στην Ελλάδα βαρεία βιομηχανία, δηλ. να εξασφαλίσουμε την οικονομική και κατά προέκταση και την πολιτική ανεξαρτησία της χώρας. Μας θέλει οικονομικά καθυστερημένους, γιατί έτσι όχι μόνο μας έχει στη διάθεσή του σαν αγορά για τα βιομηχανικά του προϊόντα, όχι μόνο μας παίρνει τζάμπα τις πρώτες ύλες και μας τις ξαναστέλνει πίσω πανάκριβα σαν έτοιμα είτε σα μισοέτοιμα είδη. Μα γιατί, όταν είμαστε οικονομικά καθυστερημένοι, μας κρατά ευκολότερα και πολιτικά στη διάθεσή του σαν όργανό του. Το ξένο κεφάλαιο στο έργο του βρίσκει τους πιο πιστούς βοηθούς και βασικούς υποστηρικτές στην *ντόπια χρηματιστική ολιγαρχία*, που εξαρτιέται από το ξένο κεφάλαιο και συνεργάζεται μαζί του, και στα πολιτικά της κόμματα, που εκφράζουν και πραγματοποιούν την πολιτική εξάρτηση και υποταγή της χώρας στο κεφάλαιο αυτό. Και όλοι, ανάμεσα τα άλλα, κάνουν και τούτο: Υποστηρίζουν ότι για τον έναν είτε τον άλλο λόγο δεν είναι δυνατή στην Ελλάδα η δημιουργία βαρείας βιομηχανίας. [...] Το βασικό πρόβλημα που θα πρέπει πρώτα να λυθεί [...] είναι το πρόβλημα της μεταλλουργίας, κυρίως της παραγωγής σίδηρου, ατσαλιού και αλουμινίου. Μαζί μ' αυτό συνδέεται και θα πρέπει να λυθεί το πρόβλημα της ηλεκτρενέργειας. Θα στηριχτώ παρακάτω σε στοιχεία που μου υπέδειξε ο αξιότιμος *προπρύτανης* του Πολυτεχνείου συναγωνιστής Κιτσίκης, και που

συγκέντρωσαν, δούλεψαν και διαμόρφωσαν δύο νέοι επιστήμονες, οι συναγωνιστές Δ. Μπάτσης και Δ. [Δήμος] Μέξης.».

Ακολουθούν, λοιπόν, περί τους (20) πίνακες με στατιστικά στοιχεία και τεχνικο-οικονομικούς υπολογισμούς, και επί αυτής της βάσης ο Ζαχαριάδης συμπεραίνει:

«Η Ελλάδα μπορεί να στηριχτεί πάνω στις δικές της δυνάμεις και να μεγαλοουργήσει αποχτώντας μια πραγματικά ανεξάρτητη οικονομική βάση. Μια πρωταρχική προϋπόθεση είναι η απαλλαγή μας από την οικονομική εξάρτηση από το ξένο κεφάλαιο, έτσι όπως την καθορίζει το πρόγραμμα της Λαϊκής Δημοκρατίας του ΕΑΜ. [...] Ο σκοπός μου ήταν ν' αποδείξω ότι η ιδέα για βαρεία βιομηχανία στην Ελλάδα είναι απόλυτα πραγματοποιήσιμη. Η συγκεκριμένη πια πραγματοποίηση θάνε έργο της Λαϊκής Δημοκρατίας, έργο που θα πρέπει πριν να βρει τη θεωρητική του διαφώτιση από τους ειδικούς μας. Δε θάταν άσκοπο οι ειδικοί μας αυτοί να καταπιαστούν, να καταρτίσουν και να δέσουν ολοκληρωμένο το πρώτο πεντάχρονο σχέδιο της νεοελληνικής Λαϊκής Δημοκρατίας, απλωμένο σε όλους τους τομείς και κλάδους. Θάταν και ένα είδος εξετάσεων μπροστά στο λαό ότι είμαστε ώριμοι για τέτοιες δουλειές.».

Αυτόν ακριβώς το στόχο εκπληρώνει το έργο του Μπάτση, το οποίο δημοσιεύεται δύο χρόνια μετά. Όλες εκείνες οι πολιτικές δυνάμεις, οι οποίες σήμερα χρησιμοποιούν το ίδιο, ας πούμε, λεξιλόγιο, και αναφέρονται, γενικότερα, στο σοσιαλισμό, στην κομμουνιστική Αριστερά κ.ο.κ., τι βαθμό παίρνουν σε τέτοιες εξετάσεις; Είμαι της γνώμης ότι παίρνουν εκείνο το βαθμό που αξίζει, ενώ θα ήταν πολύ χαμηλότερος εάν δεν υπήρχε η κληρονομιά, την οποία προανέφερα.

II. Ο Πρωτοποριακός Χαρακτήρας του Έργου

Ο πρωτοποριακός χαρακτήρας του έργου συνίσταται στα εξής:

1. Στη δημιουργική αφομοίωση της μαρξιστικής θεωρίας της αξίας και του κέρδους και των οικονομικών διακυμάνσεων και κρίσεων, καθώς και του σοβιετικού σχεδιασμού της ανασυγκρότησης, εκβιομηχάνισης και της οικονομικο-κοινωνικής ανάπτυξης.

Ακρογωνιαίος λίθος του σοβιετικού σχεδιασμού, δηλαδή των «σταλινικών πεντάχρονων» σχεδίων, όπως τα αποκαλεί ο Μπάτσης, είναι το υπόδειγμα του ηλεκτρολόγου μηχανικού Grigorii Alexandrovich Fel'dman (1928), το οποίο

συλλαμβάνει την αναγκαιότητα της κατά προτεραιότητα ανάπτυξης του τομέα παραγωγής μέσων παραγωγής έναντι του τομέα παραγωγής μέσων κατανάλωσης.

Τρεις δεκαετίες αργότερα, ο στενός συνεργάτης του Τζαβαχαρλάλ Νεχρού και λαμπρός Μαθηματικός Prasanta Chandra Mahalanobis (1953, 1955) συγκρότησε, χωρίς καμία γνώση της συμβολής του Fel'dman, το ίδιο, στην ουσία, υπόδειγμα, το οποίο αποτέλεσε τη βάση του «2ου Σχεδίου Ανάπτυξης» (1955-1960) της ινδικής οικονομίας.

Και την «ίδια στιγμή», δηλαδή το 1954, ο Arthur Lewis δημοσιεύει το περίφημο υπόδειγμα του, για το οποίο βραβεύτηκε με το βραβείο Νομπέλ το 1979, όπου τονίζει: «Εάν ρωτήσουμε: «γιατί οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες αποταμιεύουν τόσο λίγο;», η απευδής απάντηση δεν είναι: «επειδή είναι φτωχές», αλλά: «επειδή ο βιομηχανικός τομέας τους είναι τόσο μικρός».».

Φίλες και Φίλοι, εάν ρωτήσουμε σήμερα: Γιατί η ελληνική οικονομία αντιμετωπίζει σοβαρότατα δομικά προβλήματα και γιατί, ειδικότερα, το τραπεζικό σύστημά της κατέρρευσε, όταν ανακόπηκε ο εξωτερικός δανεισμός; Η απευδής απάντηση δεν είναι: «επειδή οι Έλληνες είναι αδιόρθωτοι από την εποχή του Καποδίστρια και, άρα, θα πρέπει να μας συνετίσουν οι ξένοι» (όπως μας λένε από τα «δεξιά») ούτε: «επειδή υπάρχει παγκόσμια καπιταλιστική κρίση, η οποία οφείλεται στο νόμο της πτωτικής τάσης του ποσοστού κέρδους» (όπως μας λένε οι «αριστεροί λογοκόποι»). Η απευδής απάντηση είναι: γιατί η καθαρή αποταμίευση της ελληνικής οικονομίας είναι, από τη στιγμή της ένταξης στην Ευρωζώνη έως και σήμερα, αρνητική. Και είναι αρνητική, γιατί ο βιομηχανικός της τομέας (και, ιδίως, εκείνος της παραγωγής μέσων παραγωγής) ήταν και είναι σε δεινή κατάσταση.

2. Στην πραγμάτευση του ζητήματος της «μπεριαλιστικής εξάρτησης», η οποία εμποδίζει, όπως τονίζει ο Μπάτσης, «την ανάπτυξη των εσωτερικών δυνατοτήτων της χώρας, την αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών της πόρων και το σχηματισμό, με την πλατεία συσσώρευση, μίας γερής εσωτερικής αγοράς.».

Η εν λόγω πραγμάτευση αποτελεί συνδυασμό: **(i)** του λενινιστικού «νόμου της ανισόμετρης οικονομικής και πολιτικής ανάπτυξης», και **(ii)** μίας επακόλουθης θεωρίας περί νομοτελειακής διαίρεσης της διεθνικής κεφαλαιοκρατικής αγοράς ανάμεσα σε «μητροπόλεις ή χώρες-πιστωτές», από τη μία πλευρά, και «αποικιακές, μισοαποικιακές και εξαρτημένες χώρες ή χώρες-οφειλέτες», από την άλλη πλευρά.

Και είναι, τέλος, αξιοσημείωτο ότι πρόκειται για την ίδια, κατά βάση,

συνδυαστική θεώρηση, την οποία εκθέτει, δύο δεκαετίες αργότερα, ο διεθνούς φήμης μαρξιστής, πολωνός οικονομολόγος Oscar Lange, σε μία ιστορική διάλεξή του στην Κεντρική Τράπεζα της Αιγύπτου (1963), την εποχή του Γκαμάλ Άμπντελ Νάσερ και, ειδικότερα, κατά την περίοδο κατασκευής του φράγματος του Ασουάν.

3. Στην οργανική εξειδίκευση και εφαρμογή όλων των ως άνω επεξεργασιών στην περίπτωση της μεταπολεμικής Ελλάδας, προσφέροντας εντυπωσιακό όγκο εμπειρικού υλικού και οικονομικο-τεχνικών υπολογισμών.

Τα τελικά συμπεράσματα του Μπάτση συνοψίζονται, με τα δικά του λόγια, ως εξής:

«[Η] πολιτική γεννιέται από τις ανάγκες της οικονομικής ανάπτυξης, και οι ανάγκες αυτές για να μπορέσουν να πραγματοποιηθούν ως την ολοκλήρωσή τους χρειάζονται το δραστήριο ρόλο της πολιτικής. [...] [Άρα] τα γενικά πλαίσια όπου μέσα θα πρέπει να κινηθεί η αποκατάσταση, η ανόρθωση και η ανασυγκρότηση της οικονομίας μας για την ανάπλασή της [είναι]: α) Πολιτική εξουσία στον εργαζόμενο λαό. β) Αποδέσμευση των παραγωγικών δυνάμεων από το ξένο και το ντόπιο κεφάλαιο της οικονομικής ολιγαρχίας [να διωχτούν από τις κυριαρχικές θέσεις της οικονομίας απ' όπου εκμεταλλεύονται *μονοπωλιακά* και *προνομιακά* την οικονομία και τον δουλευτή λαό]. γ) Πρόγραμμα για την οικονομικοπαραγωγική ανάπτυξη με το συγκεκριμένο σκοπό να ολοκληρωθεί ο δημοκρατικός μετασχηματισμός. δ) Συνειδητή διεύθυνση της οικονομικής ζωής από το λαϊκό κράτος. [...] Πρέπει να τονίσουμε [...] πως οι πολιτικές και οι οικονομικές αυτές προϋποθέσεις δε[ν] δημιουργούν από μόνες τους *σοσιαλιστική οικονομία*. Ανοίγουν μόνο το δρόμο με το δημοκρατικό μετασχηματισμό της χώρας προς το σοσιαλισμό.»

III. Ο Παρών Τόμος

III.1. Ιστορικό

Η δουλειά που περιέχεται στον παρόντα συλλογικό τόμο ξεκίνησε το Μάρτιο του 2012 και ολοκληρώθηκε τον Ιούλιο του 2015. Άλλα τόσα χρόνια μεσολάβησαν έως τη δημοσίευσή του, η οποία ήρθε αντιμέτωπη με πλήθος ορατών και αοράτων εμποδίων, έως τη στιγμή που συνεργαστήκαμε με τις εκδόσεις Τζιόλα. Όχι μόνο για αυτόν το λόγο αλλά και για αυτόν το λόγο, τις ευχαριστούμε θερμά.

Το ιστορικό της δουλειάς έχει τη σημασία του, και εκτίθεται στον Πρόλογο του τόμου. Δεδομένου, όμως, ότι αυτός ο Πρόλογος έχει δημοσιοποιηθεί στο διαδίκτυο, δεν απαιτείται να επιμείνω, εδώ.

Θέλω, όμως, να αναφέρω τα εξής:

1. Κοινός παρονομαστής της Ομάδας Μελέτης του έργου δεν ήταν η ιδεολογική, πολιτική ή επιστημονική συμφωνία.

Ο κοινός παρονομαστής ήταν: Να εκκινήσουμε από το έργο του Μπάτση προκειμένου να προσδιορίσουμε επιλυτικά τα προβλήματα με τα οποία βρέθηκε, εκ νέου, αντιμέτωπη η πατρίδα μας. Αλλά και αντιστρόφως, να εκκινήσουμε από αυτά τα προβλήματα προκειμένου να κατανοήσουμε διαπραξιακά τη μοναδική και αξεπέραστη, έως σήμερα, συμβολή του Μπάτση.

Μία συμβολή κρυμμένη πίσω από μυθολογίες, μία συμβολή για την οποία όλοι είχαμε ακούσει αλλά δεν είχαμε δει: ούτε στη βιβλιογραφία ούτε στις επιστημονικές, πολιτικές και ιδεολογικές συζητήσεις, όλων ανεξαιρέτως των πλευρών και των αποχρώσεων.

2. Η Ομάδα Μελέτης δεν περιλάμβανε μόνο επαγγελματίες ερευνητές από διάφορους επιστημονικούς κλάδους. Περιλάμβανε, επίσης, πτυχιούχους εργαζόμενους και μη-πτυχιούχους εργαζόμενους, οι οποίοι κατόρθωσαν να προσφέρουν από το υστέρημα του κόπου και του χρόνου τους. Αυτό αποδεικνύει ότι το έργο του Μπάτση εξακολουθεί να είναι ισχυρή πηγή έμπνευσης και δημιουργικής κινητοποίησης. Δύναμη αφύπνισης από το λήθαργο του «Αριστερού Θεάματος».

3. Τον Οκτώβριο του 2013, έπειτα από πρόταση του Αλέκου Αλαβάνου προς ορισμένα μέλη της Ομάδας Μελετών, με τα οποία είχε συνεργασίες σε άλλα πλαίσια, ιδρύθηκε το Ινστιτούτο Κοινωνικών Ερευνών Δημήτρης Μπάτση.

Αυτό το Ινστιτούτο είναι απολύτως ανοικτό σε κάθε αυστηρά επιστημονικό διάλογο και διαμάχη, δεν έχει πολιτικές εξαρτήσεις, βασίζεται στην εθελοντική εργασία των μελών του, και βρίσκεται μακριά από χρηματοδοτήσεις. Η κυριότερη έως σήμερα επιστημονική δουλειά του είναι η συγκρότηση προτάσεων οικονομικής πολιτικής για την ελληνική οικονομία βάσει συστήματος 130.000 δεικτών, το οποίο έχουμε αναπτύξει, και συνεχώς εμπλουτίζουμε και εφαρμόζουμε, στην Ομάδα Μελέτης Στραφαϊανών Οικονομικών του Παντείου Πανεπιστημίου.

III.2. Περιεχόμενα

Ο παρών τόμος περιλαμβάνει τριάντα (30) δοκίμια και ένα Θεωρητικό Παράρτημα, τα οποία έχουν συνταχθεί από δεκαοχτώ (18) συγγραφείς. Χωρίζεται σε τρία Μέρη:

Το Πρώτο Μέρος περιέχει: εργοβιογραφικά στοιχεία για τον Μπάτση, την ανάλυση των πτωχεύσεων του ελληνικού κράτους, και κομβικά ζητήματα περί διαταξικής κατανομής του εισοδήματος, σοβιετικού σχεδιασμού, κεφαλαιοκρατικών διακυμάνσεων και κρίσεων και, τέλος, διεθνικού εμπορίου. Ως εκ τούτου, προσφέρει, μαζί με το Παράρτημα του τόμου, τις αναγκαίες προϋποθέσεις για τη σε βάθος μελέτη του έργου του Μπάτση, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις μεταγενέστερες επιστημονικές εξελίξεις.

Το Δεύτερο Μέρος αναλύει κριτικά και σε σύγχρονους όρους το έργο του Μπάτση: Τα σχέδια δημιουργίας ενεργειακής βάσης και βαρειάς βιομηχανίας, και τα οικονομικά, πολιτικά και ιδεολογικά ζητήματα της Λαϊκής Δημοκρατίας.

Τέλος, το Τρίτο Μέρος προσφέρει μία ανατομή της Εντός-Ευρωπαϊκής Ένωσης ελληνικής οικονομίας, τόσο υπό το φως της συμβολής του Μπάτση όσο και βάσει σύγχρονων αναλυτικών και εννοιολογικών εργαλείων. Τα ζητήματα που μελετάει είναι: Παραγωγικότητες εργασίας και κεφαλαίου, μισθοί, ποσοστό εκμετάλλευσης της εργασιακής δύναμης, ποσοστό κέρδους, ασφαλιστικό σύστημα, δυναμικοί και υστερούντες οικονομικοί κλάδοι, ανεργία και, τέλος, οικονομική πολιτική ανασυγκρότησης και πολυκλαδικής ανάπτυξης.

III.3. Επεκτάσεις

Η δουλειά που είχε γίνει για τον παρόντα τόμο καθώς και εκείνη που έγινε, στο μεταξύ, από την Ομάδα Μελέτης Στραφαιϊανών Οικονομικών και το Ινστιτούτο Κοινωνικών Ερευνών Δημήτρης Μπάτση αξιοποιήθηκε στο μέγιστο βαθμό σε τρία βιβλία, τα οποία εκδόθηκαν τα δύο τελευταία χρόνια. Πρόκειται για τα εξής: «Ένα Πρόγραμμα Νέας Οικονομικής Πολιτικής για την Ελλάδα» (Θ. Μαριόλης), «Μετωπικό Πρόγραμμα Δι-Εξόδου από την Κρίση» (Δημήτρης Καλτσώνης, Θ. Μαριόλης, Κώστας Παπουλής), και το «Οικονομική Πολιτική για την Ανάκαμψη της Ελλάδας» (Κώστας Λαπαβίτσας, Θ. Μαριόλης, Κωνσταντίνος Γαβριηλίδης).

Στη συνέχεια δεν θα εκθέσω τις θέσεις αυτών των βιβλίων: Όχι μόνο γιατί κάτι τέτοιο θα απαιτούσε πολύ χρόνο, αλλά και γιατί ορισμένοι από τους συγγραφείς του τόμου που παρουσιάζουμε σήμερα, δεν συμφωνούν κατανάγκη με όλα όσα

υποστηρίζονται στα εν λόγω τρία βιβλία. Έτσι, θα πω μόνο το εξής, το οποίο είναι, τρόπον τινά, ισοδύναμο:

Αυτήν την περίοδο το Ινστιτούτο Κοινωνικών Ερευνών Δημήτρης Μπάτσης ολοκληρώνει τις εργασίες έκδοσης ενός τόμου, στον οποίο δώσαμε τον τίτλο: «Η Ελλάδα στο Λάκκο των Λεόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης». Περιέχει έξι κείμενα των Νίκου Ζαχαριάδη, Ηλία Ηλιού, Γιάννη Ιμβριώτη, Νίκου Κιτσίκη, Δημήτρη Μπάτση, και Δημοσθένη Σ. Στεφανίδη, τα οποία δημοσιεύτηκαν κατά την περίοδο 1945-1962. Τα κείμενα των τότε βουλευτών της ΕΔΑ: Ηλιού, Ιμβριώτη, και Κιτσίκη δημοσιεύτηκαν το 1962 με αφορμή τη λεγόμενη «Συμφωνία Συνδέσεως» της Ελλάδας με την ΕΟΚ, και η ΕΔΑ ήταν το μόνο κόμμα της ελληνικής Βουλής, το οποίο καταψήφισε εκείνη τη συμφωνία, αποδεικνύοντας ότι:

«Δεν υπάρχει καμιά επιστημονική αντίκρουσις του ισχυρισμού ότι από άποψιν οικονομικήν η σύνδεσις θα έχη μέγιστον ανασταλτικόν αντίκτυπον στην εξέλιξιν της Ελληνικής βιομηχανίας, θα δυσχεράνη σε μέγιστον βαθμόν κάθε προσπάθειαν, όχι μόνον της βαρείας εκβιομηχανίσεως, την οποίαν οριστικά θα ματαιώση, αλλά και της ελαφράς των μέσων καταναλώσεως, την οποίαν σοβαρώτατα θα περιορίση, ότι θα επηρεάση δυσμενέστατα και την γεωργικήν παραγωγήν η οποία επίσης θα συμπτυχθή στα όρια που επιτρέπουν τα συμφέροντα των χωρών που παράγουν όμοια γεωργικά προϊόντα, ότι η βιοτεχνία μας θα συντριβή. [...] Από άποψιν πολιτικήν η σύνδεσις με την ΕΟΚ θα δημιουργήση αποπνικτικήν ατμόσφαιραν στερήσεως κάθε δυνατότητος ελευθέρας αντιμετώπισεως, σύμφωνα εκάστοτε με τα ελληνικά συμφέροντα όχι μόνον των εξωτερικών αλλά και των εσωτερικών πολιτικών προβλημάτων. Αι οικονομικά εξαρτήσεις από την ΕΟΚ, συμπληρούμεναι με τας υποχρεώσεις της Ελλάδος προς το ΝΑΤΟ, την μεταβάλλουν εις άβουλον κομπάρσον της πολιτικής των Δυτικών δυνάμεων, ανίκανον ν' αντιταχθή εις οιαδήποτε πολιτικήν των αξίωσιν. [...] Η ΕΟΚ θα ελέγχι την γεωργικήν μας παραγωγήν, θα παρεμποδίζη μέχρις εκμηδενίσεως τας εξαγωγάς προς τας Ανατολικάς χώρας, χωρίς η Ελλάς να δικαιούται, όχι βέβαια να διατυπώνη γνώμην διά την ακολουθουμένην πολιτική [των ισχυρών χωρών της ΕΟΚ], αλλά ουδέ καν να ψελλίση διαμαρτυρίαν διά την άδικον κακομεταχείρισίν της ως αποικίας. Η Ελλάς θα κρατηθή μονίμως εις κατάστασιν υποαναπτύξεως με χαμηλόν βιοτικόν επίπεδον. Θα παραμείνη υποανάπτυκτον εξάρτημα των [ισχυρών χωρών της ΕΟΚ], αγορά για τα βιομηχανικά των είδη, πηγή προμηθείας των πρώτων υλών, προ παντός ευθηνών εργατικών χεριών. [...] [Η

σύνδεση με την ΕΟΚ] είναι άλμα εις το κενόν, εξώθηση της χώρας στο Λάκκο των Λεόντων. Η οικονομική ολιγαρχία θα επιδιώξει να ρίξει όλα τα βάρη και τις θυσίες στους ώμους του λαού για ν' αποκομίσει από την όλη περιπέτεια της Κοινής Αγοράς νέα ωφελήματα και κέρδη.».

Φίλες και Φίλοι, ο στίχος λέει ότι «ο Μπελογιάννης ζει και είναι κοντά μας, στον τραγουδιών τις λεύτερες στροφές». Η γνώμη μου είναι ότι δεν υπάρχουν «λεύτερες στροφές», όταν η πατρίδα μας βρίσκεται σε αυτήν την κατάσταση. Η γνώμη μου είναι ότι οι Ηλίας Αργυριάδης, Νίκος Καλούμενος, Δημήτρης Μπάτσης, Νίκος Μπελογιάννης, και όλοι όσοι έδωσαν το αίμα τους, ζουν και είναι κοντά μας, όταν και μόνο όταν αποδεικνύεται ότι έχουμε επιτυχώς σκυμμένο το κεφάλι στην επίλυση των καθοριστικών προβλημάτων της πατρίδας μας και, εν συνεχεία, οραματιζόμαστε ως «Πανανθρώπινη τη Λευτεριά».